

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АВІАТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО АВІАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

COMPETITIVENESS OF AIR TRANSPORT ENTERPRISES IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL AVIATION SPACE

У статті досліджено конкурентні умови та тенденції розвитку авіаційного сектору транспортної галузі України. Статистичні дані свідчать про зростання протягом останніх років ринку авіаційних перевезень на 24–25%, що створює потужний конкурентний потенціал для транспортної галузі. Лібералізація на ринку авіаційних послуг стимулювала авіаційних перевізників до пошуку шляхів зниження цін на перевезення, що зробило їх послуги доступнішими та розширило внутрішній ринок. Відкриття ринку авіаційних послуг для світових авіакомпаній посилює конкуренцію, проте спровокувало динамічність технічного оновлення аеропортів, підвищення якості обслуговування та вихід вітчизняних авіапідприємств на міжнародний ринок авіаційних послуг. Для забезпечення конкурентоспроможності авіаційного сектору транспортної галузі в умовах міжнародної інтеграції потрібно модернізувати з використанням концесійних механізмів мережу аеропортів з акцентом на їх відповідність міжнародним стандартам та сертифікацію, стимулювати експорт авіаційних послуг і вихід на міжнародні транспортні потоки авіакомпаній шляхом створення умов для їх сертифікації та нарощування кадрового потенціалу, динамічності розроблення інноваційних технологій та їх комерціалізації, міжнародної стандартизації та дотримання вимог до якості й безпеки перевезень.

Ключові слова: авіаційний сектор транспортної галузі, конкурентоспроможність, авіаційна послуга, лібералізація ринку, авіатранспортне підприємство.

В статті досліджено конкурентні умови та тенденції розвитку авіаційного

сектора транспортной отрасли Украины. Статистические данные свидетельствуют о росте в течение последних лет рынка авиационных перевозок на 24–25%, что создает мощный конкурентный потенциал для транспортной отрасли. Либерализация на рынке авиационных услуг стимулировала авиационных перевозчиков к поиску путей снижения цен на перевозки, что сделало их услуги более доступными и расширило внутренний рынок. Открытие рынка авиационных услуг для мировых авиакомпаний усилило конкуренцию, однако спровоцировало динамичность технического обновления аэропортов, повышение качества обслуживания и выход отечественных авиапредприятий на международный рынок авиационных услуг. Для обеспечения конкурентоспособности авиационного сектора транспортной отрасли в условиях международной интеграции нужно модернизировать с использованием концессионных механизмов сеть аэропортов с акцентом на их соответствие международным стандартам и сертификацию, стимулировать экспорт авиационных услуг и выход на международные транспортные потоки авиакомпаний путем создания условий для их сертификации и наращивания кадрового потенциала, динамичности разработки инновационных технологий и их коммерциализации, международной стандартизации и соблюдения требований к качеству и безопасности перевозок.

Ключевые слова: авиационный сектор транспортной отрасли, конкурентоспособность, авиационная услуга, либерализация рынка, авиатранспортное предприятие.

УДК 339.137.2:339.9:007

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-35>

Вовк О.М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки повітряного транспорту
Національний авіаційний університет
Камишна С.Ю.
студентка

Національний авіаційний університет
Очеретяна С.М.

студентка
Національний авіаційний університет

Vovk Olha

National Aviation University

Ocheretyana Sophia

National Aviation University

Kamyshna Svitlana

National Aviation University

The article examines trends in the development of the aviation sector of the transport sector of Ukraine and examines the directions of state regulation of the transport industry. Harmonization of the Ukrainian legislation and system of certification and regulation of the international aviation space, openness of the market for foreign airlines stimulates the development of international transportation and inclusion of the territory of Ukraine in international transport corridors. State regulation of the aviation sector of the transport industry is aimed at harmonization with international standards, liberalization of the domestic aviation services market, stimulation of modernization of transport infrastructure through investment projects. Research on statistics shows that the aviation market has grown by 24–25% in recent years, which generates economic profitability and reserves for development, creates strong competitive potential for the transport industry. Liberalization in the aviation services market has encouraged airlines to find ways to reduce prices for transportation. This provoked a reduction in the cost of services and expanded the domestic market. The opening of the aviation services market to global airlines has increased competition, but has provoked the dynamic of technical upgrading of airports, improving the quality of service and the entry of domestic aviation companies into the international aviation services market. In order to ensure the competitiveness of the aviation sector of the transport industry in the context of international integration, it is necessary to modernize with the use of concession mechanisms the network of airports, with emphasis on their compliance with international standards and certification, to be stimulated. Creating conditions for the export of aviation services and access to international air traffic flows of airlines creates a constant need for certification and capacity building. The high competition in the air transportation market and the availability of services provoke the dynamic of creation of own innovative technologies and their commercialization, international standardization and observance of requirements for quality and safety of transportation.

Key words: aviation sector of transport industry, competitiveness, aviation services, market liberalization, air transport enterprise.

Постановка проблеми. Розвиток міжнародних транспортних перевезень, мультимодальної логістики, зростання обсягів авіаційних перевезень, обґрунтування інноваційних управлінських та технологічних інструментів підвищення конкурентного статусу й завоювання нових ринків створюють нові завдання перед авіатранспортними підприємствами щодо пошуку шляхів наро-

щування ефективності діяльності, формування й реалізації економічного потенціалу розвитку, підвищення конкурентоспроможності. В умовах інтеграції авіатранспортних підприємств в міжнародний простір, необхідності взаємодії авіакомпаній з аеропортами, авіакомпаній з конкурентами-авіаперевізниками на міжнародних рейсах зростає потреба розвитку конкурентних стратегій на ринку,

формування інструментарію забезпечення конкурентоспроможності авіапідприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми забезпечення ефективності діяльності авіатранспортних підприємств в різні періоди розвитку авіаційного сектору транспортної галузі досліджувати такі вітчизняні вчені, як О.В. Ареф'єва [1], Г.Ю. Кучерук [2], особливу увагу питанням конкурентоспроможності транспортної галузі приділяли В.Л. Дикань, М.В. Макаренко, Є.М. Сич, Н.І. Богомолова [3-5]. У сучасних умовах розвитку конкуренції та лібералізації ринку авіаційних перевезень постають нові виклики та потреби щодо обґрунтування механізмів регулювання й нарощування конкурентоспроможності на міжнародних ринках авіатранспортних підприємств.

Постановка завдання. В умовах нарощування обсягів надання авіаційних і суміжних послуг, лібералізації ринку авіаційних перевезень та модернізації мережі вітчизняних аеропортів постають завдання щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняних авіатранспортних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічне управління розвитком авіаційної

сфери транспортної галузі України полягає в її подальшій активній інтеграції до міжнародного транспортного простору та стимулюванні розвитку міжнародного сполучення. Курс на міжнародну інтеграцію формує принципово нові цілі щодо гармонізації та входження транспортної системи України в Транс'європейську мережу (ТЄМ-Т), адаптації законодавства до світових та європейських норм і стандартів. Основні напрями інтеграції України до європейської транспортної системи з урахуванням загальних тенденцій розвитку міжнародного транспортного простору наведені на рис. 1.

Інтеграція у світові транспортні потоки є одним з основних пріоритетів української державної політики. Проте транспортна інфраструктура країни та діяльність вітчизняних перевізників все ще не повністю відповідають міжнародним стандартам і відзначаються суттєвим відставанням щодо технічного стану транспортної інфраструктури, обладнання й норм забезпечення безпеки. Україна задекларувала готовність здійснити все можливе для модернізації своєї транспортної системи шляхом підписання та ратифікації низки відповідних міжнародних конвенцій, а також участі в міжнародних

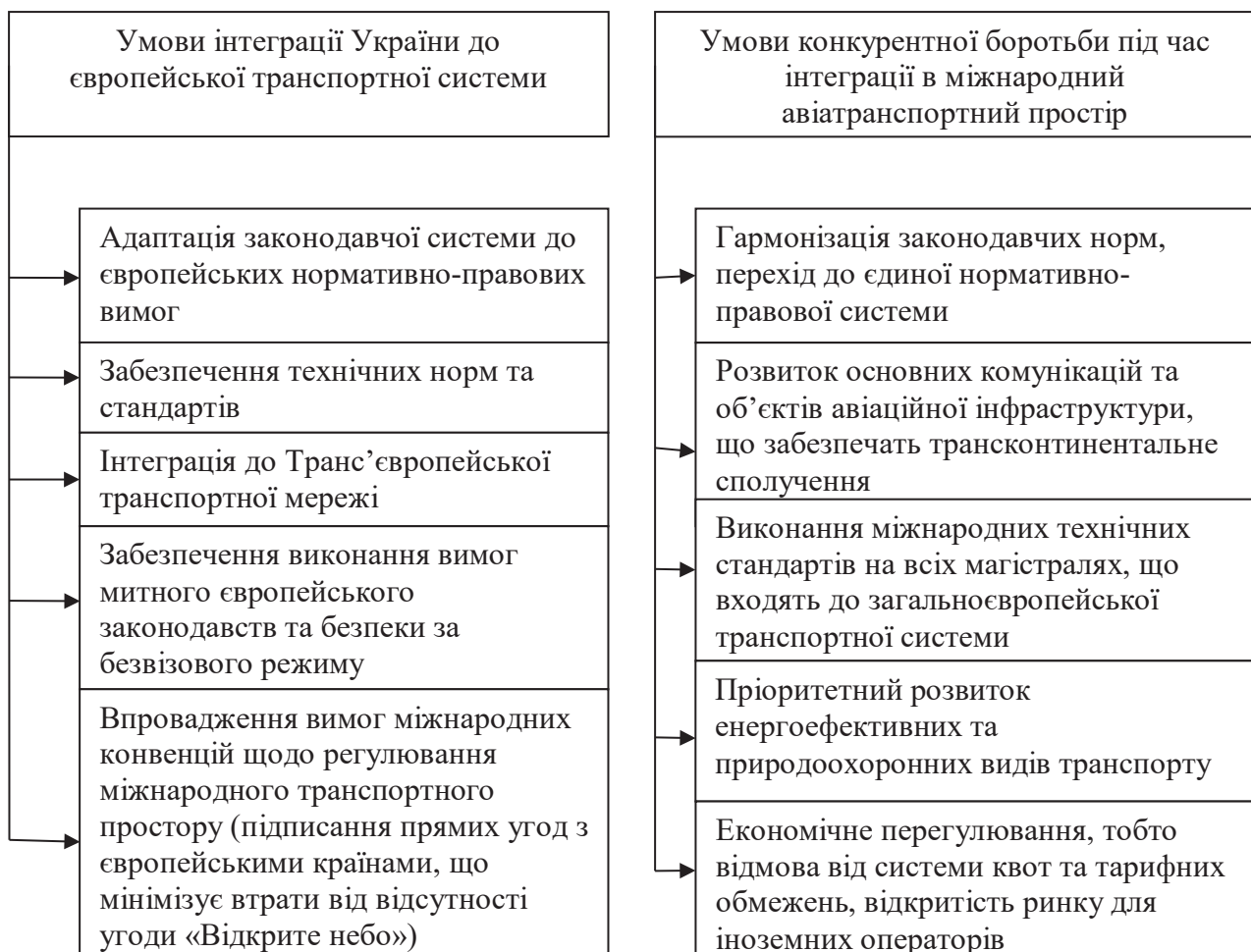

Рис. 1. Інтеграція України до європейського авіатранспортного простору

Джерело: розроблено авторами

організаціях, гармонізації внутрішніх норм і стандартів щодо роботи транспорту з вимогами європейських «*acquis communautaire*».

Україна не може залишатися осторонь глобальних перевізних процесів, оскільки займає вигідне географічне положення й володіє потужним логістичним потенціалом. Зазначені умови дають змогу стати у сухопутних видах перевезень ключовим пересадочним вузлом з азійського регіону в європейський. Український ринок авіаперевезень з 2009 р. по 2015 р. мав тенденцію до поступового нарощування кількості пасажирських та вантажних авіаперевезень, поштовхами до якого були стабілізація національної економіки та модернізація транспортного комплексу перед провадженням спортивного чемпіонату Євро 2012. Так, зростання щорічно загалом відбувалось на 10–15%, проте в кризовий період 2014–2015 рр. відбувся спад за всіма видами перевезень авіатранспортними підприємствами [7]. Слід відзначити, що з 2016 р. ринок пасажирських авіаперевезень активно розвивається (до 25% зростання щорічно), а українські авіакомпанії, зокрема «Азур Ейр Україна», «Роза вітрів», «Скайап», «Міжнародні авіалінії України» та «Буковина», займали 97% ринку пасажирських авіаперевезень вітчизняними авіакомпаніями [6]. За підсумками 2018 р. п'ятьма найбільшими пасажирськими авіакомпаніями перевезено 11,6 млн. осіб, що на 20,2% більше, ніж за 2017 р., та складає майже 93% від загальних обсягів пасажирських перевезень українських авіакомпаній. Загалом у 2018 р. перевезено 20,5 млн. осіб, що на 24,5% більше, ніж за 2017 р. [8]. При цьому у 2019 р. лише ДП МА «Бориспіль» показав обсяги перевезень пасажирів більше 15 млн. осіб, що в динаміці показало зростання на 25,8% порівняно з 2018 р. [9]. Крім того, Україна активно працювала над відкриттям нових маршрутів і показала у 2018 р. найвищу динаміку росту мережі рейсів у Європі [10].

Настільки швидко зростаючий ринок не міг залишитися поза увагою міжнародних авіакомпаній, що зумовило їх підвищений інтерес до українського ринку. Так, у 2019 р. 38 іноземних авіакомпаній працювали на вітчизняному ринку, що за обсягами перевезень на міжнародних рейсах склало 56,5% [6]. У цих умовах українським авіакомпаніям – учасницям міжнародного ринку авіаперевезень необхідно жорстко відстоювати свої позиції на цьому висококонкурентному ринку й залучати не тільки українських, але й іноземних пасажирів, зокрема транзитних. У зв'язку з цим слід зазначити, що багато українських авіакомпаній відстають за якістю послуг, що надаються більшості їх конкурентів. Таким чином, відкритість ринку формує запит авіаперевізникам щодо формування нових конкурентних переваг, таких як фінансова доступність, безпека й комфорт.

При цьому за 2018–2019 рр. на вітчизняному ринку авіаперевезень було акредитовано ще 7 авіакомпаній [6], тому українським авіакомпаніям належить розробити та реалізувати стратегію підвищення конкурентоспроможності з урахуванням зростання суперництва авіакомпаній на міжнародному ринку авіаперевезень.

Для підвищення ефективності та нарощування конкурентоспроможності авіаційного сектору транспортної галузі України необхідно вжиття таких заходів:

1. Реалізація програми комплексного оновлення та модернізації авіатранспортного комплексу та продовження програм модернізації аеропортів, яка передбачатиме комплекс заходів з нормативно-правового забезпечення та створення сприятливого інвестиційного клімату з урахуванням бюджетних та небюджетних джерел інвестування.

2. Забезпечення конкурентоспроможності та якості авіатранспортних послуг для вантажовласників.

3. Підвищення якості послуг пасажирського авіатранспорту загального користування.

4. Лібералізації ціноутворення на потенційно конкурентних ринках авіатранспортних послуг.

5. Європейська інтеграція та розвиток експортного потенціалу авіатранспортних послуг.

6. Підвищення ефективності державного управління, що має забезпечувати безпеку, якість та доступність авіаційних послуг [8].

7. Реалізація структурних реформ на авіатранспорті, які повинні бути спрямовані на розвиток і вдосконалення ринкових відносин та скорочення монопольного сектору [8].

8. Підвищення рівня безпеки транспортних процесів та енергоефективності.

Загалом розвиток потенціалу транспортної системи України, на нашу думку, можна розглядати в декількох аспектах, які наведені на рис. 2.

Подальші напрями розвитку конкурентного потенціалу національної авіатранспортної системи України неможливо розглядати без урахування загальних тенденцій розвитку світового господарства, а саме активізації глобалізаційних процесів, формування стабільних регіональних ринків, формування єдиного авіаційного простору.

Висновки з проведеного дослідження. В сучасних умовах глобалізації світового господарства, з одного боку, та активних процесів інтеграції транспортної системи України до єдиної європейської системи, з іншого боку, перед авіаційним транспортом постає низка глобальних викликів, без урахування яких неможливі його ефективний розвиток та нарощування конкурентоспроможності в міжнародному просторі. Ці виклики перш за все пов'язані з новими вимогами до національних авіатранспортних систем, що обумовлюють перехід від екстенсивної до інтенсивної моделі розвитку на основі

Рис. 2. Напрями розвитку конкурентного потенціалу авіаційного сектору транспортної галузі України

Джерело: розроблено авторами

сучасних інноваційних та інформаційних технологій з посиленням внутрішньогалузевої та міжнародної конкуренції на ринках авіаперевезень та створення нових авіаційних технологій. Таким чином, розвиток конкурентного потенціалу авіаційного сектору транспортної галузі України полягає у посиленні кількісних та якісних характеристик аеропортової інфраструктури, завоюванні конкурентних позицій в мережі міжнародних авіатранспортних коридорів, розвитку й посиленні взаємодії між різними видами транспорту, впровадженні ефективних транспортних технологій та реалізації інноваційних проєктів. Результатом активного розвитку є формування та функціонування ефективної конкурентоспроможної транспортної системи, що здатна забезпечувати функціонування високопродуктивної, високотехнологічної та безпечної транспортної інфраструктури, високу якість авіатранспортних послуг та гідне місце в міжнародному авіаційному просторі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ареф'єва О.В. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі : монографія. Київ : НАУ, 2019. 342 с.
2. Кучерук Г.Ю., Вовк О.М. Ресурсне забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку потенціалу авіапідприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія «Економіка і управління»*. 2015. Вип. 32. С. 91–99.
3. Дикань В.Л. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах міжнародних транспортних коридорів : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2008. 170 с.
4. Макаренко М.В. Основні засади формування конкурентоспроможності транспортних послуг. *Залізничний транспорт*. 2004. № 6. С. 36–39.
5. Сич Є.М., Богомолова Н.І., Кислий В.М. Економічні аспекти контейнерно-контрейлерного обслуговування клієнтури залізничного транспорту : монографія. Київ, 2007. 392 с.

6. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України. URL: <http://www.avia.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2019).

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2019).

8. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2019).

9. Офіційний сайт ДП МА «Бориспіль». URL: <https://kbp.aero> (дата звернення: 20.12.2019).

10. Офіційний сайт ПАТ «Міжнародні авіалінії України». URL: <https://www.flyuia.com> (дата звернення: 20.12.2019).

REFERENCES:

1. Arefieva O.V. (2019) Konkurentospromozhnist' pidpryemstv u mizhnarodnomu cyfrovomu prostori [Competitiveness of enterprises in the international digital space]. Kyiv, NAU. (in Ukrainian)

2. Kucheruk Gh.Yu. and Vovk O.M. (2015) Resursne zabezpechennja investycijno-innovacijnogho rozvytku potencialu aviapidpryemstva [Resource providing of investment and innovative development of the airline enterprise potential] Collection of scientific works of the State Economic and Technological University of Transport, vol. 32, pp. 91–99. (in Ukrainian)

3. Dykan V.L. (2008) Zabezpechennia konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpryemstv v umovakh mizhnarodnykh transportnykh korydoriv [Ensuring the competitiveness of industrial enterprises in the context of international transport corridors]. Kharkiv : UkrDAZT. (in Ukrainian)

4. Makarenko M.V. (2004) Osnovni zasady formuvannja konkurentospromozhnosti transportnykh poslugh [Basic principles of formation of competitiveness of transport services] Zaliznychnyj transport, 6, pp. 36–39. (in Ukrainian)

5. Sich Ye.M., Bogomolov N.I., Kislyi V.M. (2007) Ekonomichni aspekty kontejnernokontrejlnogho obslughovuvannja klijentyri zaliznychnogho transportu : monoghracija [Economic aspects of container-piggyback service of the railway transport client]. Kyiv, State Economics and Technology University. (in Ukrainian)

6. Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi aviatsijnoi sluzhby Ukrainy [Official site of the State Aviation Service of Ukraine]. avia.gov.ua. Retrieved from: <https://avia.gov.ua> (accessed: 20 december 2019) (in Ukrainian)

7. Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. ukrstat.gov.ua. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 20 December 2019). (in Ukrainian)

8. Ofitsijnyj sajт Ministerstva infrastruktury Ukrajinny [Official site of the Ministry of Infrastructure]. mtu.gov.ua. Retrieved from: <http://www.mtu.gov.ua> (accessed: 20 december 2019). (in Ukrainian)

9. Ofitsijnyj sajт Derzhavne pidpryemstvo Mizhnarodnyj aeroport "Boryspil" [Official site of the Boryspil International Airport State Enterprise]. kbp.aero. Retrieved from: <http://www.kbp.aero> (accessed: 20 December 2019). (in Ukrainian)

10. Ofitsijnyj sajт PAT "Mizhnarodni avialiniji Ukrainy" [Official site of the "Ukraine International Airlines"]. ukrstat.gov.ua. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 20 December 2019). (in Ukrainian)